Popisal Ozvald Dular na spodnjem Koroškem. Novice XXIII. 1865. 19.

Stare, večidel važne navade.

526/355 prepisan

Ko pride sveti večer, prevzeli čast spomina rojstva našega Odrešenika, se mu na čast „jaslice" stavijo. Al težko je najdeš jaslic; o mnogih hišah vidiš le, da o tej spomin pogrnejo mizo z belim prtom, na sred mize pa polože bo dva ali tri hlebe kruha, in potem ga zopet s prtom pogrnejo. Glavou postavijo božjo martro in kolikor imajo svetih kipov ali podob o hiši.

Nekteri nastavijo za mizo polno kmetijskega pridelja, kakor setvi, lanu, jižeč,*) ob ose čede zvonce, mujo, potem rebo posodo, o kteri se nahaja žito vseh plemen, da ga spomladi k semenu primešajo. Slišal sem tudi, da o stalih časih so še celo stalo ali drevo za mizo privolekli. Nekteri tudi pod mizo prav čisto pomedejo, in potem, ko odmolijo, grejo iskat, in če najdejo kakošno zrno žita, imajo vero, da bo tisto plemo prihodnje leto najbolje polodilo. — Drugi stavijo pod mizo „žehtar", posodo, o kteri se kuhe smolzejo, polej vode, o ta namen, da bi bil potem celo leto polen mleka. Nekteri pa le zato, da bi voda pogreje, da se umijejo, kadar opolnoči k cerkvi grejo. — Nekteri nič ne pogrnejo mize, ampak koj tako položé kruh na njo, in postavijo pijo za mizo in sedo spod. — Nahajajo se tudi nekteri kmetski gospodarji, ki na sveti večer celo noč nič ne zaspijo, ampak stražijo da bi jim dovažnik ljubke med žito ne prisejal. — Nekteri blagoslovljeno kadilo, o kterem kadijo ose tri večere: sveti večer, pred novim letom in pred sv. Tremi Kralji, postavljajo v kram ali v kak drug zatišen kraj; potem pa pazijo, od kterega večera bolj dolgo, to je, več pepela na ogelu ostane. Tako bo letos, zgodnja, srednja ali pozna, najbogatejša. Gledajo pa tudi, od kterih Treme je pepel najbolj proseten; od tiste Treme in tisti veter bo prihodnje leto kladal. — Nekteri imajo tudi to vero, da na sveti večer, predno jih od kadila dim obleti, se odstranijo na kakošen skrivni kraj; tam molijo in na ose strani usesa nastavljajo, kraj de kraj dišali. In zares pravijo, da dišijo sponine: kraj de bo posebnega prihodnje leto godilo o tisti hiši ali tudi o vsi vasehi: ali bo jok ali vrev, godba ženitovanja itd.

*) Príprava za vole vpregati jigo pl. jižeša

Še mnogo takih in enakih ver in vraž se med ljudstvom nahaja, ktero se zamisli, da o tem svetem času veliko nečast dé dela; al moj spis bi bil preobširen, ako bi hotel na drobno ose to popisati.

Nekteri mislijo, ako na novega leta dan kako zgodaj ostane, bo celo leto lahko zgodaj ostajal; ako pa ta dan, o cerkvo grede, dolžjo služko zamudé, jo bo potem celo leto zamudil.

Kakajale so se tudi v bolj starih časih in bolj redko navade, da na svečnico je gospodar moral v prižgano ali goreče svečo iz cerkve domú priti in vsikdar krog hiše še zato, da kače, ako se kje nahajajo, odženejo. Na sv. Blažja dan so blagoslovljeno svečo vsikdar krog cele živinskega hleva nesli in vsakdar z njo križ narédili, češ, da je strupena žival ne jače.

Na jutri dan je v nekterih krajih navada, da morajo opoldne vse čisto iz skled pojesti, da potem kokoše čisto povalijo in se jajca ne pokažé itd. Nekteri tudi pustno skledo neumito hranijo, da spomlad kako seme iz nje sejejo, ktero potem prebogato rodé.

Slišal sem tudi, da bolj proti severju krog Gibinja imajo nekteri čudne navade, da na velike petek pred solnčnim izhodom vse kokoše polovijo, jim nekoliko peruti prisekujejo, potem jih v hrano (dlet zapró zato, da jih sokol ali jastreb in lesica ne vidi. (Se vé, da takrat jih ker ne vidi, do so v hramu zaprte). Na jim tudi zelja jesti dajo, da poleti zelja ne jedó.

Dalje pripovedujejo, da zmladletja pred velikó nočjo se sme nihče zunaj na zemlji in na volnem zaspati, sicer mrtvico nasrpi in bi celo leto kož zmirej opal.

Vkesni večer je tudi polen drag. Ženske v bezgovec plezajo in ga tepejo, rekoč: „beža-beža, daj mi mrožá." Starodna pravlica pripoveduje, da je pod neko šupo stal bezgovec; dekla ga je šla tept, klapec pa radovedno gré skrivaj v šupo, kjer so bile po kraji štope naravnane, in na-nje zlezé, da bi videl, kaj bo počenjala. Ko je pa klapec le bolj na kraj se plazil, da bi bolj razločno videl, mu spodrsne in je naravnost na-nje štrbunknil. — Poleti nekteri strupide dolijo, da svenejo; na kteri kraj se ob nagne, tje gledó. Tudi čebje v zlat mečejo; kamor se nazaj padši obrne, tje pa gledó. Kaljubljenci se zvečer umijejo pa nič ne obrišejo in gledó tako spat, pod glavo pa denejo na novo prano ruto, ponoči pa pride, ktera mu je namenjena, da ga obriše. — Ženske tudi izpletajo iz različnih kož venec, in ga na kako drevo vržejo; ako na drevesu ostane, se dobi možila; ako pa nazaj pade, ga ne dobi itd.

Kakaja se še dosti druzih ver med ljudmi; tako na primer: ako je med božičnimi prazniki pokopališče odprto, to je, ako je mrlič, da je jama za-nj pripravljena, do tistó leto ne bi mrliča več. Ravno tako tudi, ako na novega leta dan koga pokopljejo.

Dalje, kadar krave telé, in jo dekla prvikrat pomolze, ji mora mleka na križ oliti, da ga potem ne more zadrževati, pa ne drugega, sicer bi ga ne mogla potem nič dati drževati, ako bi tako kako drugo kri ali kopriv pred potok žene, mora z roko trikrat vode čez njo zagnati, da mleka ne zadržuje.

Pri mlajših in bolj omikanih ljudéh želó zginujejo navade; želeti je, da bi popolnoma izginile. Žalibog, da vendar še pregovor velja: „Kakor stara trta poje, tako mlade kaplje."

S